

Scheiden

Ciska Sikkels-Spienburg

Scheiden

Financiële en juridische aspecten

Consumentenbond

Dan weet je het.

3^e, geheel herziene druk, september 2011

Copyright 2011 © Consumentenbond, Den Haag
Auteursrechten op tekst, tabellen en illustraties voorbehouden
Inlichtingen Consumentenbond

Auteur: *mr. ing. Ciska Sikkel-Spiereburg*

Verder werkten mee: *mr. Anne Grooters, mr. Judith Emaus (beleidsmedewerker bij het Nederlands Mediation Instituut)*

Eindredactie: *Georgie Dom*

Grafische verzorging: *Het vlakke land, Rotterdam*

Foto omslag: *iStockphoto*

ISBN 978 90 5951 1705

NUR 822

Behoudens uitzonderingen door de wet gesteld, mag zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbende op het auteursrecht c.q. de uitgever van deze uitgave, door de rechthebbende(n) gemachtigd namens hem op te treden, niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, hetgeen ook van toepassing is op de gehele of gedeeltelijke bewerking.

De uitgever is met uitsluiting van ieder ander gerechtigd de door derden verschuldigde vergoedingen voor kopiëren, als bedoeld in artikel 17 lid 2, Auteurswet 1912 en in het KB van 20 juni 1974 (Stb. 351) ex artikel 16B Auteurswet 1912, te innen en/of daartoe in en buiten rechte op te treden.

Hoewel de gegevens in dit boek met grote zorgvuldigheid zijn bijeengebracht, aanvaardt de uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele (zet)fouten of onvolledigheden. De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten van derden zo goed mogelijk te regelen; degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich tot de uitgever wenden.

Inhoud

Inleiding 9

1 Over scheiden 11

- 1.1 Huwelijk, geregistreerd partnerschap of samenwonen 11
- 1.2 Alles gedeeld of apart? 12
 - 1.2a Gemeenschap van goederen 13
 - 1.2b Huwelijkse voorwaarden 13
- 1.3 Naar de rechter 14
 - 1.3a Welke rechter? 16
 - 1.3b Oproep 16
 - 1.3c Beslissing 16
 - 1.3d Voorlopige voorzieningen 17
 - 1.3e Echtscheidingsbemiddelaar en mediator? 19
- 1.4 Kosten 20
 - 1.4a Toegevoegd advocaat 20
- 1.5 Exit flitsscheiding 21
- 1.6 De overlegscheiding 21
- 1.7 Scheiden via internet 22

2 Bezittingen, verzekeringen, rekeningen en testament 24

- 2.1 Verdeling van bezittingen en schulden 24
 - 2.1a Verdeling bij huwelijkse voorwaarden 26
 - 2.1b Verdeling bij gemeenschap van goederen 26
- 2.2 Wanneer is sprake van een schenking? 29
 - 2.2a Ongelijke verdeling 29

- 2.2b Omzetting gemeenschap van goederen in huwelijkse voorwaarden en omgekeerd 29
- 2.3 Kapitaal- en lijfrenteverzekeringen 31
 - 2.3a Waarde van de verzekering 32
 - 2.3b Verdeling van de waarde 33
 - 2.3c Kapitaalverzekeringen 36
 - 2.3d Lijfrenteverzekeringen 37
- 2.4 Schadeverzekeringen 39
 - 2.4a Gevolgen voor de premie 39
 - 2.4b Vergeet de polisaanpassing niet! 40
 - 2.4c Aanpassingen verzekeringen na een scheiding 40
- 2.5 Herziening testament 43
- 2.6 Bankrekeningen en spaartegoeden 45
- 2.7 Abonnementen en dergelijke 46

3 Pensioen en AOW 47

- 3.1 Pensioenrechten 47
 - 3.1a Wet verevening pensioenrechten bij scheiding 47
 - 3.1b Buitenlandse pensioenrechten 48
 - 3.1c Ouderdomspensioen 48
 - 3.1d Nabestaandenpensioen 50
 - 3.1e Pensioenrechten en financiële planning 52
 - 3.1f Conversie 54

- 3.2 AOW en scheiding 56
 - 3.2a Beiden 65-plus en elk evenveel AOW 57
 - 3.2b Beiden 65-plus en niet elk evenveel AOW 57
 - 3.2c Slechts één partner is 65-plus en krijgt AOW 58

4 De woning 60

- 4.1 Eén van u beiden blijft in de eigen woning 60
 - 4.1a De woning is gezamenlijk eigendom 60
 - 4.1b De woning is eigendom van de partner die er blijft wonen 68
 - 4.1c De woning is eigendom van de partner die ergens anders gaat wonen 69
- 4.2 De eigen woning wordt verkocht 70
 - 4.2a De woning is gezamenlijke eigendom 70
 - 4.2b De woning is eigendom van een van u beiden 71
- 4.3 U heeft een gezamenlijke huurwoning 73
 - 4.3a Huurtoeslag 73
- 4.4 Alimentatie in natura 73
 - 4.4a Eigen woning 73
 - 4.4b Huurwoning 75

5 Alimentatie 77

- 5.1 Alimentatienormen 77
 - 5.1a Draagkracht 79
 - 5.1b Behoeftte 80
- 5.2 Partneralimentatie 81
 - 5.2a Alimentatie verspelen 82
 - 5.2b Fiscaal partnerschap 83
 - 5.2c Hoelang betalen? 84

- 5.2d Wijziging van de omstandigheden 85
- 5.2e Fiscale gevolgen 86
- 5.2f Vormen van betaling van alimentatie 87
- 5.3 Kinderalimentatie 90
 - 5.3a Normen voor bepaling van de hoogte 91
 - 5.3b Jongmeerderjarigen 91
 - 5.3c Fiscale gevolgen 92
- 5.4 Wat als je ex de alimentatie niet betaalt? 93
- 5.5 Alimentatie en bijstand 94
 - 5.5a Verhalen van bijstand 95

6 De kinderen 97

- 6.1 Ouderlijk gezag 98
 - 6.1a Problemen? 99
- 6.2 Ouderschapsplan 101
 - 6.2a Zorg- en opvoedingstaken 101
 - 6.2b Informatie en raadpleging 102
 - 6.2c Verdeling van de kosten 102
- 6.3 Meer over omgangsregeling en informatieplicht 102
 - 6.3a Omgang ontzeggen 102
 - 6.3b Wonen bij welke ouder? 103
 - 6.3c Beschuldiging 103
- 6.4 Co-ouderschap 104
- 6.5 Financiële bijdragen voor de kinderen 105
 - 6.5a Kinderbijslag 106
 - 6.5b Fiscale heffingskortingen 106
 - 6.5c Studiekosten 107
 - 6.5d Bijstandsuitkering 108

7 Internationale aspecten van een scheiding 109

- 7.1 Alimentatie uit het buitenland 109
- 7.2 Verblijfplaats kinderen en omgangsregeling 109
 - 7.2a Europees Verdrag 111
 - 7.2b Haags Verdrag 111
 - 7.2c Ontvoering voorkómen 112

Adressen 114

Bijlagen 117

- 1 Begrippenlijst 117
- 2 Checklist zaken die u zelf bij een scheiding kunt regelen 120

Register 123

Inleiding

Scheiden is geen onderwerp waar u dagelijks bij zult stilstaan. Als u met een partner gaat samenwonen, zal uw eerste gedachte niet zijn: wat zijn de gevolgen als we uit elkaar gaan? Het onderwerp echtscheiding wilt u waarschijnlijk het liefst zo ver mogelijk van uw bed houden. Maar in de praktijk blijkt nog steeds eenderde van de huwelijken uit te lopen op een echtscheiding. Bij een groot aantal van de scheidingen zijn ook jonge kinderen betrokken.

Het is dus reëel om op z'n minst enige kennis te hebben van de consequenties van een echtscheiding. Ook als u daar al het een en ander over weet, zult u veel steun aan dit boek hebben. Daarnaast is dit boek te gebruiken als steun voor anderen die in een scheiding liggen.

Belandt u in een echtscheidingsproces, dan kunnen emoties uw rationeel denken mogelijk beïnvloeden. U kunt dit boek dan gebruiken als handvat, waarin voor u en uw partner alles nog eens op een rij is gezet en dat u kunt gebruiken voor een redelijke en billijke afhandeling van uw echtscheiding.

Zo'n leidraad is geen overbodige luxe, want bij een scheiding komt veel kijken. Er moet van alles geregeld worden, zoals de alimentatie en – als er kinderen zijn – de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag. Ook moeten schulden en bezittingen worden verdeeld. Verder kan een scheiding ingrijpende financiële consequenties hebben.

Op het gebied van scheiden is de afgelopen jaren nogal wat veranderd. Zo is een flitscheiding niet meer mogelijk en moeten ouders met minderjarige kinderen die willen scheiden altijd een ouderschapsplan maken. Op al deze gebieden vindt u in deze uitgave actuele en praktische informatie, helder beschreven en nog eens verduidelijkt met (reken)voorbeelden. Hiermee gewapend kunt u de scheiding in zo goed mogelijke banen leiden en zo de financiële en materiële gevolgen beperken. De voorbeelden zijn alle eenvoudig en sluiten zo dicht mogelijk aan op de werkelijkheid. Geen enkel voorbeeld is gebaseerd op werkelijk gebeurde feiten.

In hoofdstuk 1 leest u wanneer er sprake van een echtscheiding is, hoe de procedure bij de rechter is, welke kosten eraan verbonden zijn en welke vormen van scheiden er überhaupt bestaan. Daarna krijgt u in hoofdstuk 2 een overzicht van de zaken die allemaal geregeld moeten worden, zoals het verdelen van de bezittingen en schulden.

Financiën spelen bij een scheiding een belangrijke rol. Zeker als u gehuwd bent in een (beperkte) gemeenschap van goederen. Belangrijke,

maar lastige aspecten die hierbij aan de orde komen, zijn onder meer de verdeling van de pensioenrechten (zie hoofdstuk 3). Ook veranderingen in de AOW-uitkering komen in dit hoofdstuk aan bod.

Over wie in de woning mag blijven en hoe de waarde van de woning wordt verdeeld, leest u in hoofdstuk 4. U krijgt fiscale, juridische en praktische informatie over toedeling van een eigen woning, maar ook het verlaten van een huurwoning komt hier aan bod, evenals alimentatie in natura in de vorm van woongenot.

In hoofdstuk 5 komt een ander belangrijk financieel onderwerp aan de orde: de alimentatie, zowel voor de partner als voor de kinderen.

Een gevoelig en belangrijk onderwerp bij een scheiding is het gezamenlijk uitvoeren van het ouderlijk gezag over en de omgangsregeling met de kinderen. In hoofdstuk 6 leest u hoe u dit het best regelt. We gaan daarbij niet alleen in op eigen kinderen, maar ook op pleeg- en adoptiekinderen.

Hoofdstuk 7 beschrijft tot slot enkele internationale aspecten: hoe het met de alimentatiebetaling zit als een van u beiden naar het buitenland verhuist en hoe u kunt handelen als er dan toch een omgangsregeling met de kinderen moet blijven. Hier bespreken we ook wat u kunt doen als uw kind na een verblijf bij uw ex-partner in het buitenland niet naar u wordt teruggebracht.

Al deze informatie wordt gecombineerd met een checklist wat er bij een scheiding allemaal te regelen valt, een verklaring van enkele veelgebruikte begrippen en een handige adressenlijst. Via het register achterin vindt u het een en ander snel terug.

1 Over scheiden

In dit hoofdstuk vertellen we u over de ‘technische’ aspecten rond een scheiding: de manieren van scheiden, de gang naar de rechter en de kosten. Meer praktische zaken, zoals de verdeling van bezittingen en schulden, alimentatie en de kinderen, komen in de volgende hoofdstukken aan bod.

Van een (echt)scheiding kan sprake zijn bij gehuwden en bij geregistreerd samenwonenden (geregistreerde partners). In het vervolg gebruiken we hoofdzakelijk de term ‘gehuwden’. Als we het dus hebben over gehuwden, bedoelen we daar ook geregistreerde samenwoners mee. Als een regeling voor geregistreerd samenwonenden afwijkt van die voor gehuwden, vermelden we dit expliciet.

Het uit elkaar gaan van ongehuwd en ongeregistreerd samenwonenden wordt in dit boek niet besproken, ook omdat de wet hen bij het uit elkaar gaan geen verplichtingen oplegt. Hierop maakt de wet één uitzondering: ongehuwd samenwonenden die samen een kind hebben en uit elkaar gaan, zijn evenals gehuwden met kinderen verplicht een ouderschapsplan op te stellen (zie par. 6.2).

De situatie voor echtgenoten die van tafel en bed zijn gescheiden stippen we in dit boek slechts kort aan. Hoewel op het moment van uit elkaar gaan in principe een alimentatieverplichting kan ontstaan, blijven mensen die van tafel en bed zijn gescheiden namelijk officieel met elkaar gehuwd. Waar nodig, zullen wij in dit boek op hun situatie ingaan.

1.1 Huwelijk, geregistreerd partnerschap of samenwonen

Gehuwde paren moeten voor een echtscheiding langs de rechter. Zodra de rechterlijke uitspraak is ingeschreven in de registers van de burgerlijke stand van de gemeente waar het huwelijk heeft plaatsgevonden, is de echtscheiding formeel een feit.

Geregistreerd samenwonenden kunnen relatief eenvoudiger scheiden dan gehuwden. Zij geven een gezamenlijke verklaring af bij de burgerlijke stand van de gemeente (mede ondertekend door een notaris of advocaat). Deze verklaring wordt ingeschreven, waarmee het geregistreerd partnerschap is beëindigd. Maar hebben geregistreerd samenwonenden

minderjarige kinderen, dan moeten ook zij voor de beëindiging van hun geregistreerd partnerschap langs de rechter.

Ongehuwd samenwonenden kunnen zonder enige formaliteit uit elkaar gaan. Uiteraard kunnen zij ook plichten en rechten ten opzichte van elkaar hebben; die zijn dan vaak neergelegd in een samenlevingscontract. Aan dit samenlevingscontract kunnen zij ten opzichte van elkaar rechten ontlenuen. Bij het einde van de samenwoning kunnen ongehuwd samenwonenden het beste even bij de notaris informeren hoe hun samenlevingscontract moet worden ontbonden.

De rechten en plichten die echtgenoten en geregistreerd samenwonenden ten opzichte van elkaar hebben, zijn grotendeels in de wet neergelegd.

Zowel voor gehuwden, geregistreerd samenwonenden en ongehuwd samenwonenden geldt dat zij een ouderschapsplan moeten opstellen als ze minderjarige kinderen hebben.

Echtscheiding wordt door de rechter uitgesproken als er sprake is van duurzame ontwrichting van het huwelijk. Van duurzame ontwrichting is sprake als beide partners niet meer met elkaar kunnen of willen samenleven. Duurzame ontwrichting wordt door de rechter vrij snel aangenomen. Dit betekent dat het eigenlijk onmogelijk is tegen de wil van de ander getrouwd te blijven. De enige mogelijkheid is het zogenoemde pensioenverweer: het feit dat uw rechten op uitkeringen bij het overlijden van uw echtgenoot verloren gaan als u op het moment van diens overlijden niet met uw partner zou zijn getrouwd. Uw partner kan daar onderuitkomen door te zorgen voor een passende toekomstvoorziening, zoals een overlijdensrisicoverzekering op zijn leven.

Pensioenverweer komt vrijwel niet meer voor, nu wettelijk is bepaald dat ouderdomspensioenen die tijdens het huwelijk zijn opgebouwd, moeten worden verdeeld (zie par. 3.1a). Het verweer zou alleen nog kunnen worden gebruikt als geen ouderdomspensioenen zijn opgebouwd, maar bijvoorbeeld alleen privéverzekeringen of buitenlandse pensioenen.

Om te kunnen scheiden hoeft u niet eerst een bepaalde tijd te hebben samengeleefd. In theorie kunt u vandaag in het huwelijk treden en morgen een verzoek tot echtscheiding indienen.

1.2 Alles gedeeld of apart?

Een echtscheiding heeft financiële gevolgen. Deze gevolgen zijn onder andere afhankelijk van de vorm waarin uw huwelijk is gegoten.

1.2a Gemeenschap van goederen

Als u bij het aangaan van een huwelijk niets had geregeld, geldt automatisch een algehele gemeenschap van goederen: alle bezittingen en schulden zijn gezamenlijk bezit. Bij een scheiding gaat in principe de helft van de goederen naar de ene echtgenoot en de andere helft naar de andere echtgenoot.

Het staat u vrij bij de verdeling onderling afspraken te maken: zo kunt u bijvoorbeeld afspreken dat de gehele inboedel naar de partner gaat die in de woning blijft wonen. Als compensatie voor deze toedeling kunt u dan afspreken dat de andere partner een lager bedrag aan alimentatie is verschuldigd, of dat de partner die in de woning blijft een aantal schulden geheel overneemt.

Herkansing

Als u na een echtscheiding opnieuw met uw ex-partner trouwt (of een geregistreerd partnerschap aangaat), herleven alle gevolgen van het huwelijk. De echtscheiding wordt geacht niet te hebben plaatsgevonden.

1.2b Huwelijkse voorwaarden

U kunt ook zijn gehuwd op huwelijkse voorwaarden. Van huwelijkse voorwaarden is sprake als de echtgenoten niet alle financiële zaken fifty-fifty met elkaar delen. Er bestaan diverse varianten van huwelijkse voorwaarden. Zo kunt u afspreken dat er in het geheel geen gemeenschap van goederen zal zijn, of bijvoorbeeld dat de vermogens die bij het aangaan van het huwelijk aanwezig waren, privé-eigendom blijven, maar de inkomsten in een gemeenschap van goederen terechtkomen. Huwelijkse voorwaarden moeten zijn opgemaakt door een notaris. Dit kan bij het sluiten van het huwelijk, maar ook nog tijdens uw huwelijk. Een groot deel van de huwelijkse voorwaarden bevat bepalingen over hoe zaken moeten worden geregeld ná het huwelijk, dus bij een scheiding. Zoals prof. mr. A.J.M. Nuytinck (hoogleraar privaatrecht en burgerlijk recht) dat zo mooi uitdrukt: huwelijkse voorwaarden zijn oorlogsrecht. Zorg er dan ook voor dat uw 'inleiding' bij uw huwelijkse voorwaarden duidelijk aangeeft hoe u alles geregeld wilt en waarom u deze huwelijkse voorwaarden op deze manier heeft laten opstellen. Ga niet uit van 'maar dat is toch duidelijk, iedereen ziet toch wat de bedoeling is'.

Wilt u bijvoorbeeld de inkomsten uit de onderneming buiten enige gemeenschap houden, schrijf dan duidelijk op wat u daarmee bedoelt: het

salaris of ook het vrije vermogen in de onderneming? Misschien ook de dividenduitkeringen? Hoe beter de bedoelingen van de huwelijkse voorwaarden zijn omschreven, des te beter kan de scheiding conform uw beider wensen worden geregeld.

Vorm van huwelijkse voorwaarden

Rob en Saskia hebben bij hun trouwen huwelijkse voorwaarden laten opstellen. Zij hebben bepaald dat de vermogens die zij ieder bij aanvang van het huwelijk hadden, privé-eigendom blijven.

Omdat Saskia een veel hoger inkomen heeft dan Rob, besluiten zij de inkomsten wél in een gezamenlijke pot te stoppen. Uit die pot worden de jaarlijkse kosten van de huishouding betaald. Wat aan het einde van een jaar overblijft (het 'sparegeld'), wordt fifty-fifty verdeeld en gaat naar ieders privévermogen. Aan het begin van ieder jaar beginnen zij dus met twee privévermogens en een lege pot voor de gezamenlijke inkomsten.

In het kader van dit boek is het niet mogelijk al deze varianten te bekijken. We gaan bij de bespreking van de financiële gevolgen van een scheiding uit van een algehele gemeenschap van goederen. De situatie van huwelijkse voorwaarden wordt, als dat bij een bepaald onderwerp noodzakelijk is, slechts kort aangestipt.

Ongeacht of u op huwelijkse voorwaarden of in gemeenschap van goederen bent gehuwd, de wijze van scheiden is gelijk.

Het uitgangspunt bij het schrijven van dit boek is dat u gezamenlijk, in onderling overleg, een voor beiden bevredigende situatie kunt creëren zonder als kempfanen tegenover elkaar te staan (een 'win-win-situatie').

1.3 Naar de rechter

Gehuwden moeten nog steeds een advocaat in de arm nemen als ze willen scheiden en met die advocaat naar de rechter stappen. Hier staat wel tegenover dat een advocaat een redelijke verdeling bewaakt, alle formaliteiten voor u afhandelt en ervoor zorgt dat alles binnen de toegestane termijnen bij de rechtbank wordt ingediend. De echtscheiding wordt uitgesproken door de rechter.

Het was lange tijd gebruikelijk dat de scheidende partners ieder een eigen advocaat in de arm namen, die een 'strijd' voerden over de verdeling van het vermogen en de regelingen voor de kinderen. Een dergelijke strijd is tijdrovend en leidt niet altijd tot de beste oplossing voor beide

partijen. Immers, de beslissing wordt dan in een gerechtelijke procedure in handen van de rechter gelegd.

Tegenwoordig is het verzoek om echtscheiding meestal een gezamenlijk verzoek van de scheidende partners (zie ook par. 1.3e en 1.6). Maar u kunt ook alleen, zonder uw partner, een verzoek indienen. In dat geval krijgt uw partner van de rechtbank de gelegenheid bezwaar te maken tegen de gevraagde echtscheiding. Wacht niet met het inlichten van uw partner tot de rechter of uw advocaat dat doet. Voor het verdere verloop van de procedure en de gezamenlijke wil om tot een goede oplossing te komen, is het belangrijk uw partner niet te 'overvallen' en in de verdediging te duwen.

Wat zegt de wet over scheiden?

Echtscheiding is geregeld in Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek. Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek bevat alle formaliteiten over (het sluiten van) een huwelijk of (het aangaan van) een geregistreerd partnerschap. De formaliteiten waar u zich tijdens uw huwelijk aan moet houden, staan in dit boek vermeld. U bent bijvoorbeeld beiden verplicht tot het gezin behorende minderjarige kinderen te verzorgen, op te voeden en de kosten daarvan te dragen. Ook staat in de wet dat iedere echtgenoot aansprakelijk is voor huishoudelijke schulden, ook als de andere echtgenoot die schulden is aangegaan. Ten slotte regelt de wet de formaliteiten rondom echtscheiding en de gevolgen van de echtscheiding, zoals het gezag over minderjarige kinderen en eventuele alimentatieverplichtingen. In principe zijn alle formaliteiten dwingend recht, dat wil zeggen dat u er in onderling overleg niet van kunt afwijken. Zo kunnen mensen die willen trouwen bijvoorbeeld niet onderling afspreken dat zij het huwelijk niet bij een ambtenaar van de burgerlijke stand sluiten, maar alleen in de kerk. Zou-

den zij dit op deze manier doen, dan heeft dit huwelijk geen burgerrechtelijke gevolgen: voor de wet zijn zij dan niet getrouwd. Van sommige bepalingen kunt u wél afwijken. Zo is in de wet geregeld dat bij scheiding de tijdens het huwelijk opgebouwde ouderdomspensioenaanspraken worden verdeeld op basis van de Wet verevening pensioenrechten, tenzij de echtgenoten de toepassing van die wet hebben uitgesloten. Aan de wijze waarop die toepassing moet zijn uitgesloten, zijn vervolgens weer formele eisen gesteld, waaraan u weer wel moet voldoen.

Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek regelt dus alle formaliteiten rondom het huwelijk en de scheiding, maar bepaalt niet de inhoud van de af te spreken regelingen. In de wet wordt wel bepaald dat bij scheiding de echtgenoot die zelf niet in zijn levensonderhoud kan voorzien, de rechter kan verzoeken om hem alimentatie toe te kennen, maar de bepaling van de hoogte van die alimentatie wordt vrijgelaten. Hierover kunnen de ex-partners dus gezamenlijk afspraken maken. Of deze afspraken redelijk en billijk zijn, is – indien nodig – ter beoordeling aan de rechter.

1.3a Welke rechter?

Uw advocaat zorgt ervoor dat uw echtscheiding voor de rechter komt. De procedure komt voor bij de rechtbank in het arrondissement waar u woont of – bij een gezamenlijk verzoek – de vestigingsplaats van de advocaat. Wettelijk is tot in detail geregeld bij welke rechter u moet zijn als u (of uw partner als die de scheiding aanvraagt) in het buitenland woont. Op internationale aspecten bij echtscheidingen gaan we in hoofdstuk 7 dieper in.

Als u minderjarige kinderen heeft, moet in het verzoekschrift ook een ouderschapsplan zijn opgenomen (zie par. 6.2).

De procedure bij de rechtbank kan enkele maanden in beslag nemen. Als u dat wenst, kunt u al direct bij het begin van de echtscheidingsprocedure om zogenoemde voorlopige of nevenvoorzieningen vragen. Dit kan bijvoorbeeld een omgangsregeling met de kinderen zijn of afspraken over voorlopige alimentatie. Voorlopige of nevenvoorzieningen moet u overigens apart bij de rechter aanvragen (zie hiervoor par. 1.3d).

1.3b Oproep

Als de rechter alle stukken binnen heeft, krijgt u een oproep om voor de rechter te verschijnen. In sommige gevallen beslist de rechter op grond van de stukken, zonder u persoonlijk te hebben gesproken. Dit doet hij als u een gezamenlijk verzoek heeft ingediend of als een van u beiden een verzoek heeft ingediend en de andere partner heeft verklaard dat hij het ermee eens is.

Als er minderjarige kinderen van 12 jaar of ouder bij de echtscheiding zijn betrokken, zal de rechter hen altijd in de gelegenheid stellen te zeggen bij welke ouder zij willen wonen. In dat geval of als er tussen u en uw partner nog onenigheid over enkele punten is, zal de rechter u vragen ‘ter terechtzitting’ te verschijnen voor een mondelinge behandeling van uw echtscheidingszaak.

1.3c Beslissing

Tot slot neemt de rechter een beslissing (de zogenoemde beschikking). De beschikking krijgt u via uw advocaat toegestuurd.

Mocht u het met de beschikking niet eens zijn, dan kunt u, binnen drie maanden, in hoger beroep bij het gerechtshof. Het Hof bekijkt alle stukken opnieuw en doet daarna een nieuwe uitspraak.

Heeft u bij de rechtbank een gezamenlijk verzoek tot echtscheiding ingediend, dan kunt u hiertegen niet in beroep gaan. Dit kan wel als uw partner hiertoe het verzoek heeft ingediend en u heeft verklaard het ermee eens te zijn. U moet dan wel een belang hebben bij het beroep.

Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn als u het wel eens bent met de echtscheiding zelf, maar niet met de hoogte van de alimentatie die u van de rechter moet betalen aan uw ex of van uw ex ontvangt.

U kunt daarna eventueel opnieuw in beroep (beroep in cassatie) bij de Hoge Raad, maar alleen als de nieuwe uitspraak juridische fouten bevat. De Hoge Raad beoordeelt dus niet naar de inhoud van de uitspraken, maar kijkt alleen of het Hof zich aan de juridische regels heeft gehouden. Blijkt het gerechtshof inderdaad fouten te hebben gemaakt, dan verwijst de Hoge Raad naar een ander gerechtshof, dat wel opnieuw inhoudelijk naar de feiten zal kijken.

De beschikking wordt uiteindelijk ingeschreven in de registers van de burgerlijke stand. Pas vanaf dat moment is de echtscheiding definitief.

1.3d Voorlopige voorzieningen

Voorlopige voorzieningen, ook wel nevenvoorzieningen genoemd, kunnen voor, tijdens en zelfs na de echtscheidingsprocedure worden aangevraagd. Ze worden nevenvoorzieningen genoemd, omdat ze worden gevraagd naast de echtscheidingsprocedure en los van de echtscheidingsprocedure zelf in behandeling worden genomen.

Voorwaarde is dat ze met de echtscheiding samenhangen en de behandeling van de echtscheiding niet onnodig vertragen. U kunt ze aanvragen als u verwacht dat u er in onderling overleg niet uit zult komen tot aan de definitieve echtscheiding.

De rechter doet zo snel mogelijk een uitspraak over voorlopige voorzieningen. U kunt voorlopige voorzieningen vragen over de kinderen, de woning, alimentatie en het afgeven van goederen. Voor uw minderjarige kinderen kunt u bijvoorbeeld vragen om een omgangsregeling en/of om alimentatie. Uw kinderen hoeven hierbij niet te worden gehoord door de rechter, ook niet als zij 12 jaar of ouder zijn. Bij de woning gaat het om wie in de woning mag blijven wonen tot aan de definitieve beslissing van de rechter. Bij afgifte van goederen kunt u denken aan speelgoed voor de kinderen en spullen die u nodig heeft voor dagelijks gebruik, als u met de kinderen in afwachting van de definitieve uitspraak ergens anders bent gaan wonen en uw partner in het huis is blijven wonen.

Het zijn natuurlijk allemaal voorlopige voorzieningen. Dat betekent dat alles anders kan worden bij de definitieve beslissing van de rechter. Bij voorlopige voorziening heeft de rechter bijvoorbeeld bepaald dat u in de woning kunt blijven wonen. Maar bij de definitieve beslissing wordt alsnog bepaald dat uw partner in de woning mag blijven, omdat dit voor de kinderen beter is.

Tegen voorlopige voorzieningen kunt u niet in beroep gaan, wel kunt u om een wijziging vragen. Als bijvoorbeeld de omstandigheden zijn gewijzigd of als bij de voorlopige voorziening is uitgegaan van onjuiste gegevens, kunt u de rechter vragen de voorlopige voorziening aan te passen.

Wilt u andere maatregelen, bijvoorbeeld een straatverbod voor uw partner voor de straat waarin u met de kinderen woont, dan kunt u dit niet bij de rechter via een voorlopige voorziening vragen. Hiervoor zult u bij hem een kort geding tegen uw partner moeten aanspannen.

Bent u bang dat uw toekomstige ex goederen uit de gemeenschap van goederen zal verduisteren? Of vreest u dat u tot in lengte van dagen een gemeenschap van goederen met uw toekomstige ex moet aanhouden, omdat hij u geen informatie wil geven over de stand van zaken over bijvoorbeeld de hoogte van bankrekeningen of schulden?

In beide gevallen kunt u de rechter om een oplossing vragen. U kunt de rechter vragen beslag te laten leggen op de gemeenschappelijke goederen, zodat ze niet zoek kunnen raken. Zo'n beslag (een maritaal beslag of echtgenotenbeslag) zal de rechter niet gauw toekennen; er moet dan wel sprake zijn van serieuze vrees voor verduistering. Bedenk wel dat zo'n beslag de verhouding tussen u en uw toekomstige ex-partner zeker niet zal verbeteren en de verdere echtscheidingsprocedure zal beïnvloeden. Als uw toekomstige ex u geen informatie wil geven over bijvoorbeeld de hoogte van bepaalde schulden, zou dit de verdeling van de gemeenschappelijke goederen kunnen vertragen. Er kan immers pas worden verdeeld als duidelijk is waaruit die gemeenschappelijke goederen bestaan. U kunt dan de rechter vragen om opheffing van de gemeenschap van goederen. Het verzoek tot opheffing moet worden ingeschreven in het huwelijksgoederenregister. Minimaal een maand later krijgt u van de rechter de definitieve beschikking.

Voor uzelf en uw toekomstige ex-partner betekent deze beschikking dat u vanaf het moment dat het verzoek is ingeschreven in het huwelijksgoederenregister, geacht wordt te zijn getrouwd met uitsluiting van iedere gemeenschap. Voor anderen dan uzelf, bijvoorbeeld schuldeisers, wordt u pas geacht te zijn getrouwd met uitsluiting van iedere gemeenschap op het moment dat ook de beschikking van de rechter is ingeschreven in het huwelijksgoederenregister.

Een verzoek tot opheffing van de gemeenschap kan nuttig zijn als u niet meer *on speaking terms* bent met uw toekomstige ex, waardoor de echtscheidingsprocedure langer kan gaan duren dan nodig (zie ook par. 2.1 over de status van schulden die zijn gemaakt na het indienen van het verzoek tot scheiding, maar vóór de definitieve scheiding).

1.3e Echtscheidingsbemiddelaar en mediator ?

Om de echtscheiding voor te kunnen leggen aan de rechter, heeft u een advocaat nodig. Zoals eerder genoemd, was het gebruikelijk dat iedere partner een eigen advocaat in de arm nam, zodat bij de rechtszaak twee advocaten waren betrokken. Los van de hoge kosten doordat iedere partner een eigen belangenbehartiger inhuurt, kunnen bij een dergelijke rechtszaak de emoties een grote rol spelen. Immers, doordat twee advocaten en daardoor twee partijen 'tegenover elkaar staan', zal er eerder sprake zijn van een strijd en kunnen de bijbehorende emoties voor beiden goede regelingen en oplossingen in de weg staan.

Als u bereid bent met uw partner onder begeleiding van een derde om de tafel te gaan zitten, is dit zeker het overwegen waard. Zo iemand is dikwijls ook advocaat (we spreken dan van echtscheidingsadvocaat of echtscheidingsbemiddelaar) en kan voor u dus ook de formele kant van de echtscheiding bij de rechtbank regelen. In plaats van een echtscheidingsadvocaat kunt u ook een bemiddelaar op het gebied van familierecht in de arm (een NMI-mediator) nemen.

Het grote voordeel van een bemiddelaar is – naast de lagere kosten en de snelheid – dat u gezamenlijk één persoon in de arm neemt en in onderling overleg regelingen treft zodat voor beide partijen een win-win-situatie ontstaat. Doordat u gezamenlijk om de tafel zit, kunt u samen tot aanvaardbare compromissen en afspraken komen. U staat niet tegenover elkaar zoals bij de rechter, maar gaat het gesprek met elkaar aan. De mediator/bemiddelaar helpt de communicatie tussen beide partijen op gang en begeleidt het proces tussen beide partijen. Hij zal – in tegenstelling tot een advocaat in een gerechtelijke procedure – geen partij kiezen en geen eigen standpunten innemen. Hij is dan ook onafhankelijk en neutraal. Bovendien kunt u flexibeler uw toekomst zonder uw huidige partner regelen dan bij een rechttoe-rechtaanscheiding bij de rechter. Zie verderop.

Met een bemiddelaar kunt u gezamenlijk afspreken wat u maar wilt, mits het allemaal redelijk blijft. U kunt zelfs afwijken van de huwelijkse voorwaarden of andere eerder gemaakte afspraken. Zoiets moet u dan wel goed regelen, onder meer in verband met de mogelijke fiscale gevolgen. Als u zonder samen iets geregeld te hebben voor de rechter komt, zal hij een uitspraak doen. Hij zal uitgaan van de juridische houdbaarheid van de argumenten die door de advocaat namens u als partij worden aangevoerd en hij zal zich moeten beperken tot de door uw advocaat aangeleverde stukken. Zo zal hij zich in een uitspraak bijvoorbeeld moeten richten naar de inhoud van de destijds vastgestelde huwelijkse voorwaarden, ook al denkt u hier beiden nu anders over.

Bent u het onderling wel eens, dan zal de rechter over het algemeen uw afspraken volgen, tenzij hiermee de belangen van kinderen zouden worden geschaad.

Voor informatie over het vinden van een echtscheidingsadvocaat/bemiddelaar kunt u terecht bij de Vereniging van Familierecht Advocaten Scheidingsmediators (vFAS). Een gekwalificeerde bemiddelaar vindt u ook via het Nederlands Mediation Instituut (NMI). Zie Adressen.

1.4 Kosten

De kosten van een echtscheidingsprocedure zullen voor elk getrouwd paar anders zijn. Afhankelijk van de complexiteit van uw situatie zult u een bepaald bedrag kwijt zijn aan een advocaat of echtscheidingsbemiddelaar. Het uurtarief voor deze specialisten bedraagt al snel €150, inclusief btw. Hoe ingewikkelder uw echtscheidingsprocedure, des te hoger de uiteindelijke advocaten- en bemiddelingskosten. Vanwege de grote verschillen in individuele echtscheidingsprocedures is het niet mogelijk een schatting te geven van de totale kosten van een echtscheiding.

Met griffierecht (kosten om een echtscheidingsprocedure bij de rechtbank te voeren) krijgt u in elk geval te maken. Bij de rechtbank zijn de griffiekosten voor een echtscheiding €258 bij een gezamenlijk verzoek. Wordt het verzoek door een van de partners ingediend, dan dient €258 per persoon te worden betaald. Vecht een van u beiden de uitspraak van de rechter in hoger beroep aan, dan kost dit €284 per persoon.

1.4a Toegevoegd advocaat

Als uw inkomen en vermogen beneden een bepaalde grens liggen, kunt u verzoeken om een toegevoegd advocaat. Bij de Raad voor Rechtsbijstand (zie Adressen) kunt u met een 'Verklaring omtrent inkomen en vermogen' (VIV) zo'n advocaat toegewezen krijgen. Een VIV haalt u bij uw gemeente.

Als u recht heeft op een toegevoegd advocaat, hoeft u niet zelf de advocaatkosten te betalen, dit doet de overheid voor u. Ook het griffierecht wordt in dat geval grotendeels voor u voldaan. Wel bent u altijd een eigen bijdrage verschuldigd. De hoogte daarvan is afhankelijk van de hoogte van uw inkomen en uw vermogen.

Of u in aanmerking komt voor gesubsidieerde rechtsbijstand kunt u nagaan op de website van de Raad voor Rechtsbijstand (www.rvr.org).

1.5 Exit flitsscheiding

Een populaire manier om snel te scheiden was de flitsscheiding. Hierbij zette men eerst het huwelijk om in een geregistreerd partnerschap. Vervolgens liet men dit geregistreerd partnerschap opheffen door een verklaring te laten inschrijven in de registers van de burgerlijke stand bij de gemeente. En de scheiding was een feit, zonder dat er een rechter aan te pas was gekomen!

De voordelen waren evident: snel (binnen een paar maanden) en goedkoop scheiden. Een van de belangrijke nadelen was dat een geregistreerd partnerschap in het buitenland vaak niet werd erkend, zodat u daar nog als gehuwden werd beschouwd met alle gevolgen vandien. Zo kon u in het buitenland niet hertrouwen – omdat u naar buitenlandse maatstaven al een partner had. Ook bleef u in het buitenland de handtekening van uw ex nodig hebben bij bijvoorbeeld aankoop van een woning of het sluiten van een lening.

Sinds 1 maart 2009 is de flitsscheiding verleden tijd. Een huwelijk kan niet meer worden omgezet in een geregistreerd partnerschap. U zult dus altijd via de rechter moeten scheiden.

Overigens wordt op dit moment onderzocht of scheiden zonder tussenkomst van de rechter toch mogelijk kan worden gemaakt. Bijvoorbeeld door een overeenkomst tot scheiding te laten opstellen door een notaris of een mediator. Op dit moment gaan die onderzoeken niet verder dan aftasten van de mogelijkheden; het zal nog wel even duren voor we de resultaten in de wet terugvinden. Het omzetten van een geregistreerd partnerschap in een huwelijk blijft nog wel mogelijk.

1.6 De overlegscheiding

Een tussenvorm tussen een scheiding geheel voor de rechter en een overeenkomst bij de notaris is de overlegscheiding, de *collaborative divorce*. Hierbij is het doel te komen tot werkbare oplossingen en daarbij conflictsituaties te voorkomen. Ieder heeft een eigen advocaat en er wordt in teamverband gewerkt. De deelnemers aan dit overleg tekenen een overeenkomst, waarin zij verklaren dat zij respectvol met elkaar zullen omgaan en zullen meewerken aan een echtscheidingsproces buiten de rechter om. Bij de overlegscheiding kunnen ook deskundigen worden ingeschakeld, zoals psychologen.

De advocaten en deskundigen die bij uw overlegscheiding zijn betrokken mogen u – wanneer het overleg onverhoopt toch mislukt – niet

vertegenwoordigen bij een procedure voor de rechter. Doel is altijd te komen tot een win-win-situatie, zowel voor de kinderen als voor de ouders. Bij de overlegscheiding wordt niet alleen de scheiding zelf zo goed mogelijk geregeld, maar wordt ook hulp geboden bij het opbouwen van een nieuw leven – met de kinderen – na de echtscheiding. Voor meer informatie over de overlegscheiding, zie www.collaborativedivorce.nl.

Een scheidingsbemiddelaar (zie par. 1.3e) streeft ook naar win-win, maar concentreert zich met name op de scheiding zelf. Het team van de overlegscheiding kijkt wat verder en zorgt ook voor een goede start in het nieuwe leven van beide exen.

1.7 Scheiden via internet

Op internet vindt u diverse aanbiedingen om snel te scheiden. Al dan niet via internet dient een advocatenkantoor een gezamenlijk verzoek tot scheiding bij de rechtbank in. Hoe minder aanvullend geregeld moet worden (zoals een speciale verdeling, omgangsregelingen), des te sneller de procedure zal zijn. U moet dus in onderling overleg alle twistpunten hebben opgelost.

Nadat u de stukken (huwelijksakte, een ingevuld intakeformulier) heeft opgestuurd, zal een advocatenkantoor een echtscheidingsconvenant opmaken en dit verzenden naar de rechtbank. Omdat u alle mogelijke twistpunten van tevoren heeft opgelost, zal er bij de rechtbank geen mondelinge behandeling nodig zijn.

De kosten van het regelen van zo'n scheiding via internet liggen tussen de €600 en €800. Daarnaast komen voor uw eigen rekening de kosten van diverse uittreksels uit de registers van de burgerlijke stand (die kosten variëren per gemeente: gemiddeld gaat het om een bedrag tussen de €6 en €10).

Houd daarnaast rekening met extra kosten als u ook een berekening wilt laten maken van de alimentatieverplichtingen of als u ook externe deskundigen moet of wilt raadplegen, bijvoorbeeld over de verdeling van de tijdens het huwelijk opgebouwde pensioenrechten. Het bedrag van gemiddeld €700 voor het scheiden via internet slaat puur op de administratieve handelingen om de echtscheiding uitgesproken te krijgen.

De termijn waarbinnen u via internet gescheiden kunt zijn, is volgens de aanbieders van deze dienst zo'n vier weken vanaf het moment dat het verzoek is ingediend bij de rechtbank.

Omdat u het zelf eerst over alle mogelijke twistpunten eens moet zijn, lijkt een scheiding via internet niet de aangewezen manier voor echtscheidingen waarbij de (financiële) afwikkeling complex is of waarbij u onderling niet tot overeenstemming kunt komen.

Veel tijd

In de praktijk bent u meer tijd kwijt met het regelen van allerlei zaken dan u zou vermoeden. U leest in dit boek hoe de financiële en andere zaken na een echtscheiding in theorie kunnen worden afgewikkeld. Neem dit niet te licht op. Sommige zaken zijn net iets minder eenvoudig te regelen dan theoretisch voorgespiegeld.

Denk aan de verdeling van bezittingen en schulden. In theorie is dit eenvoudig: ieder kiest de goederen waarmee hij of zij de meeste affiniteit heeft. Vervolgens wordt gekeken of een van beide partners is bevoordeeld. Die dient dan de andere partner te compenseren. Een ander voorbeeld is het bepalen wie voornamelijk in de gezamenlijke woning blijft wonen of bij welke ouder de kinderen gaan wonen.

In theorie lijkt dit eenvoudig: gewoon de rechter om een voorlopige voorziening vragen (dit moet apart bij hem worden aangevraagd). Maar in de praktijk spelen veel factoren een rol. Zo moet de partner die de woning verlaat, een eigen (huur)woning kunnen vinden. Als de kinderen oud genoeg zijn, willen zij misschien inspraak hebben (en die ook krijgen) bij welke ouder zij voorlopig blijven.